

## XV КОНГРЕС НА ПОЛСКИТЕ ПИСАТЕЛИ

*Ванда Смоховска-Петрова*

От 3 до 5 декември м. г. в Краков заседава XV конгрес на полските писатели. Едно от централните места в разискванията на конгреса зае въпросът за създаване на нови литературни списания. Редица от изказалите се подчертаха, че недостатъкният брой на списанията не благоприятствува за създаване на сериозна литературна критика и публицистика, а довежда до повърхностна форма на фейлетонна критика. Идейно-художествената инициатива е до голяма степен спъната, а литературните оценки, които дава само един централен литературен орган, по неизбежност са едностранчиви. Изтъкната бе необходимостта от издаване на списание, посветено на чуждестранните литератури, от типа на съветското „Иностранна литература“. Група млади писатели се изказаха за издаване на списание, което да печата само творби-дебюти. На първо място обаче се постави въпросът за излизане във Варшава на още едно централно литературно списание, което да отразява творческите търсения на писателите от столицата.

Появата, в навечерието на конгреса, на новия месечник „Поезия“ (във Варшава) и на литературния вестник „Нурт“ („Течение“ в Познан) събуди оптимистични настроения относно реализирането и на новите предложения.

Краковският конгрес излезе и с ценна инициатива за създаване на творчески дом за ветераните на писателското изкуство, на които не са осигурени благоприятни условия за работа.

По предложение на преизбрания председател на Съюза на полските писатели Ярослав Ивашкевич делегатите взеха и важното решение за организиране конгрес на полската култура през есента на 1966 г., който ще бъде завършек на чествуването хилядолетието на Полската държава (т. нар. Milenium).

Изказванията не се изчерпват само с предложения за конкретни инициативи и мероприятия. На краковския конгрес бяха предприети и редица опити за сериозна и строга оценка на постиженията и недостатъците на съвременната полска литература, които продължиха започнатата в навечерието на конгреса дискусия по страниците на литературния печат.

В изнесения пред конгреса доклад „Мястото на литературата в съвременния живот“ Тадеуш Холуй изтъкна, че Полша принадлежи към страните, в които броят на хората, които четат книги, надминава вече половината от населението. Този факт поставя в нова светлина въпроса за мястото и ролята на литературата в полското общество и за отговорността на полския писател и то не само пред народа, но и пред света, където значението на полската литература расте от ден на ден.

Във връзка с поставените проблеми редица писатели и критици подчертаха необходимостта от по-големи изисквания към полската литература. Те изтъкнаха, че за състоянието на една литература не бива да се съди по броя на заглавията и издадените книги, тъй като показателни в случая са богатството и значимостта на проблематиката. Наблегна се особено на факта, че светът става все по-тесен и се превръща все повече в цялостен, макар и разкъсван от вътрешни противоречия организъм. Ето

защо, днес не може да съществува никаква сериозна литература, изолирана от интелектуалните търсения, напрежението и безпокойствието, които вълнуват този стеснен свят. Излизат интересни книги, които хвърлят светлина върху живота на полското общество, но тематиката им трябва да бъде издигната на по-високо равнище, да бъде включена в кръга на по-широки идейни спорове, с които живее съвременният свят. За да може да се постигне това, е необходима близка и постоянна връзка със световната литературна и философска мисъл.

„Не сме създали още — каза Войчех Жукровски „Нощи и дни“ на окупацията, нито голяма епическа творба за последните двадесет години.“

Липсата на опити за създаване на големи художествени синтези констатира още в предконгресното си изказване Игор Неверли, като потърси и обяснение на този факт. Според него на писателя трябва да се предостави правото да рискува, да сгреша дори, но да поставя нещата и проблемите така, както ги вижда, на своя отговорност. Едва тогава ще спре бягството на писателите в историята и формалните търсения.

В същия дух говори на конгреса Лешек Колаковски. Той подчерта, че писателското творчество се състои в постоянно свързване на признатите вече ценности с личното писателско виждане и разбиране на света. Затова писателят е винаги „ангажиран“, т. е. отговорен за словото си. Тази лична отговорност е едно време, но без нея не може да се създаде голяма литература. Беглеци от отговорност са тези писатели, които смятат, че светът на идеите и ценностите е нещо дадено от горе, от началството и трябва само да бъде облечено в хубава форма като в елегантна дреха. Всъщност те отделят напълно съдържанието от формата и тъкмо те са формалисти в истинския смисъл на думата. Бягство от отговорност може да има и в експериментирането, когато писателят създава между себе си и творбата преднамерена дистанция, сякаш заявява, че не отговаря за създаденото, защото то е само един експеримент. Меланхолията, която търси оправдание за писателското безразличие към животрептящите проблеми на живота в размишленията върху вечното и неизбежното зло, е също така една от формите на бягство от отговорност. А литературата трябва да бъде агресивна. Всеки път да притиска света към стената и да изобличава неговия позор, лицемерието, лъжата — за да ги опозори и обезоръжи.

И в други изказвания се подчерта, че литературата, която разкрива и най-лошите страни на живота и на човешкото същество, не развърщава, както смятат някои, а напротив, играе роля на необходимо средство за придобиване на морална ориентация. Защото само пълното съзнание за зло и доброто е най-висшата степен на нашето хуманизиране. Никога не може да се създаде велика литература с помощта на тактическо премълчаване.

На конгреса, а и в предконгресната дискусия беше поставен и въпросът за значението на националното начало във всяка литература.

„Когато прозорците са широко отворени към околния свят — каза критикът Тадеуш Древновски — литературата намира най-големия си шанс в сондиране съдбата на собствения си народ, собственото си общество.“ Древновски припомня известното изказване на Мария Домбровска, която отдавна е казала, че в съдбата на собствения си народ писателят най-добре може да разкрие общочовешките начала. Още в предконгресните разисквания се издигна лозунгът „да се потопим в същината на „полското“, да изясним в какво се състои то!“, а писателят Яцек Бохенски изтъкна, че и за целия външен свят е днес най-интересен собствения ни опит от създаването на социалистическото общество, стига да умеем да го изкажем.

Независимо от редица критични бележки, отправени към съвременната полска литература, изказалите се подчертаха, че тя става във все по-голяма степен социалистическа литература, т. е. литература, свързана с живота на една социалистическа страна, със социалистически мироглед, с вярата в свободата, ценността на човешкия труд и стойността на човешката личност.